

ARKEOLOGISK UTREDNING FÖR GC-VÄG VID TINGSTAD

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2, TINGSTAD OCH DROTHEM SOCKEN, NORRKÖPING OCH SÖDERKÖPING KOMMUN,
ÖSTERGÖTLAND

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2

RAPPORTER FRÅN ARKEOLOGIKONSULT 2010:2409

BJÖRN HJULSTRÖM

ARKEOLOGISK UTREDNING FÖR GC-VÄG VID TINGSTAD

Arkeologisk utredning etapp 2, Tingstad och Drothem socken, Norrköping och Söderköping kommun, Östergötland

Björn Hjulström

Arkeologisk förundersökning

Rapporter från Arkeologikonsult 2010:2409

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 21 Upplands Väsby
Tel 08-590 840 41
Fax 08-590 721 41
www.arkeologikonsult.se

Sammanfattning

Arkeologikonsult har utfört en arkeologisk utredning etapp 2 i samband med utbyggnad av gång- och cykelbana mellan Söderköping och Norrköping. Den berörda sträckan ligger utmed E22:an från Tingstad och cirka 2,5 kilometer söderut. Tre möjliga torplämningar undersöktes varav två inte kunde återfinnas. Vid den tredje torplämningen återfanns kulturlager och en stensyll till torpet. Torpet har stått utanför GC-vägens arbetsområde. Fynden i kulturlagren dateras till tidigt 1800-tal respektive första halvan av 1900-talet. Närmast E22:an var lagren omrörda i samband med vägbygget.

Två boplatsslägen undersöktes varav lämningar påträffades vid Objekt 8 men inte vid området söder om Tingstad 125. Lämningarna vid Objekt 8 bestod av kulturlager, härd och gropar. Boplatssområdet är avgränsat norrut och söderut men inte mot öst och väst.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning	6
Metod	6
Fornlämningsmiljö	7
Resultat	8
Arkeologisk utvärdering	14
Referenser	15
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Schakttabell	16
Anläggningstabell	18

Inledning

Vägverket planerar att bygga ut gång- och cykelvägen (GC-väg) mellan Söderköping och Norrköping. Arkeologikonsult utförde en arkeologisk utredning etapp 2 av en 2,5 kilometer lång sträcka vid Tingstad, se figur 1. Inga kända fasta fornlämningar påverkas av vägbygget. Vägsträckan berör dock flera objekt som pekats ut vid en tidigare utredning etapp 1 (Nilsson m.fl. 2003). Fem objekt har gått vidare till arkeologisk utredning etapp 2 och presenteras i den här rapporten. Utredningsobjekten visas i figur 2. Objekt UV 9, UV 23 och UV 24 är möjliga torplämningar. Objekt 8 och området söder om Tingstad 125 är möjliga boplatslägen.

Metod

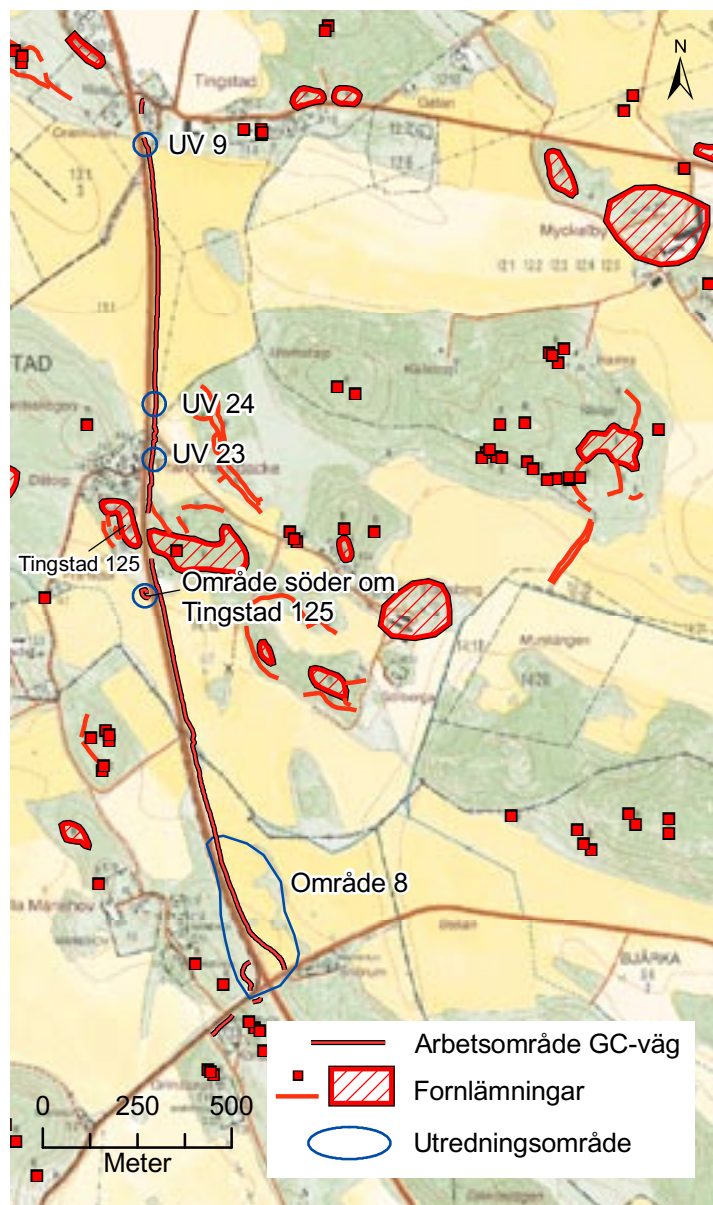
Samtliga objekt undersöktes genom sökschaktning. I första hand grävdes schakt med enkel skopbredd (1,5 meter). Längden på schakten varierade. Där anläggningar av intresse påträffades utvidgades schakten. Schakten grävdes ned till anläggningsnivå i såväl moränmark som åkermark. Kompletterande rutgrävning utfördes för att bedöma lämningarnas bevarandegrad och fyndinnehåll samt datering. Alla schakt och anläggningar mättes in med RTK-GPS.

Figur 1. Utredningsområdet på Terrängkartan. Skala 1:50000.

Fornlämningsmiljö

Större delen av området ligger i Riksintresseområde KE 60. Motiveringen till riksintresseområdet är att det är en "centralbygd och herrgårdslandskap med rikt sammansatta fornlämningsmiljöer". De närmare 1000 fornlämningarna består av storhögar, gravfält, boplatser, stensträngssystem och runstenar från framför allt bronsålder och äldre järnålder. Den täta fornlämningsmiljön indikerar boplatser och andra lämningar som ej är synliga ovan mark. De objekt som undersökts vid utredningen etapp 2 utgörs av möjliga boplatslägen samt torplämningar. De tre torplämningarna identifierades utifrån kartstudier vid utredningen etapp 1. Vid fältinventeringen av de tre objekten som gjordes vid utredning etapp 1 iaktogs inga spår av torplämningarna.

Figur 2. Utredningsobjekten samt fornlämningar markerade på Fastighetskartan. Skala 1:20 000.

Utredningsobjekt

UV 9

Plats för fattigstuga samt fattigbössa enligt ägomätning av Tingstad 1702 (akt D113-16:1). Torpet ligger direkt vid ägränsen till Restad och är även markerad i utkanten av 1733 års geometriska avmätning av Restad by. Fattighuset finns kvar på Häradskartan från 1868-77.

UV 24

Plats för torp på Tingstads ägor enligt karta från 1702. Idag syns inga spår och hela området består av åkermark. Torpet är inte kvar när häradskartan upprättas 1868-77.

UV 23

Plats för ryttartorp på Fransbergs ägor enligt 1804 års karta (akt D113-4:1). I anslutning till det markerade torpläget är idag ett trekantigt impediment omedelbart öster om väg E22.

På kartan för den geometriska ägomätningen 1636 finns inte någon torplämning på platsen. Lite kurios är att lantmätaren Johan de Rogier som gjorde ägomätningen 1636 bodde i Fransbergs by och är begravd i Tingstad kyrka. de Rogier bör således ha haft bra kontroll på alla mindre torp i byn. Torpet finns med på Ekonomiska kartan från 1947. Ett äldre namn på Fransbergs by är Dää by.

Område söder om Tingstad 125

Tingstad 125 består av gravfält och boplatzlämningar. Den nya cykelvägens närhet till Tingstad 125 innebär att lämningarna kan fortsätta in i utredningsområdet.

Objekt 8

Objekt 8 ligger i ett topografiskt fördelaktigt läge för förhistoriska boplatser. Framst för yngre bronsålder och äldre järnåldersbebyggelse. Området öster om väg E22 består här av åkermark cirka 35 – 40 m.ö.h. Väster om E22:an ligger en moränhöjd med enstaka stensättningar, Tingstad 17, 201.

Resultat

UV 9

Six schakt på mellan 3,5 – 6 meter grävdes vid UV 9 (se figur 3). Inga indikationer kunde iaktas innan undersökning. Bästa läget för ett torp bör ha varit under befintlig E22:a eller under befintlig bebyggelse. Enligt rektifiering med Häradskartan ligger fattighuset något längre norrut än markerat från utredningen. I schakten påträffades inga lämningar efter bebyggelse.

Figur 3. Utredningsschakt vid UV 9. Skala 1:1000.

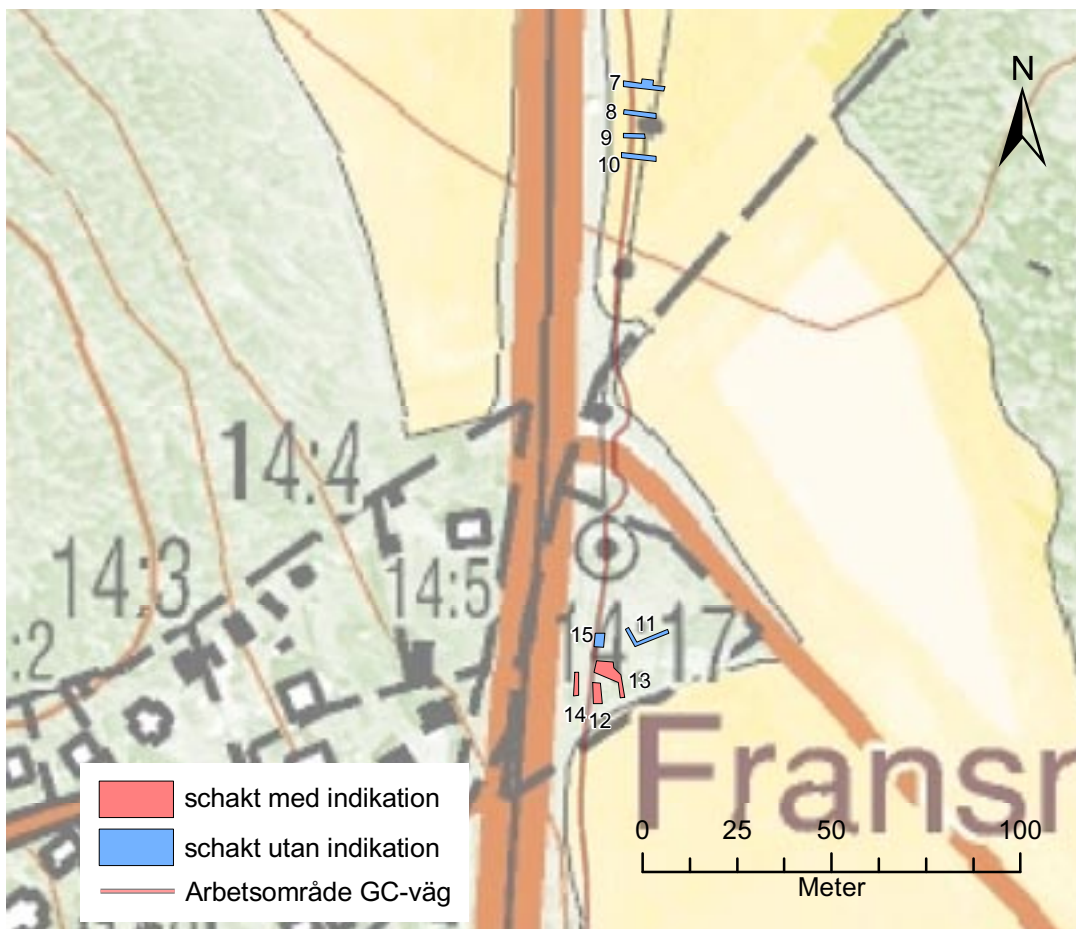
UV 24

Fyra schakt grävdes i åkermarken närmast UV 24. Schakten placerades så nära E22:ans dikesren som möjligt. Placeringen på schakten vid UV 24 och UV 23 visas i figur 4. I schakt 7 påträffades en fläck med bränd lera under ploglagret. I övrigt påträffades inga indikationer på bebyggelse. Lämningarna har antingen försvunnit vid plöjning, alternativt låg torpet något längre västerut under dagens E22:a.

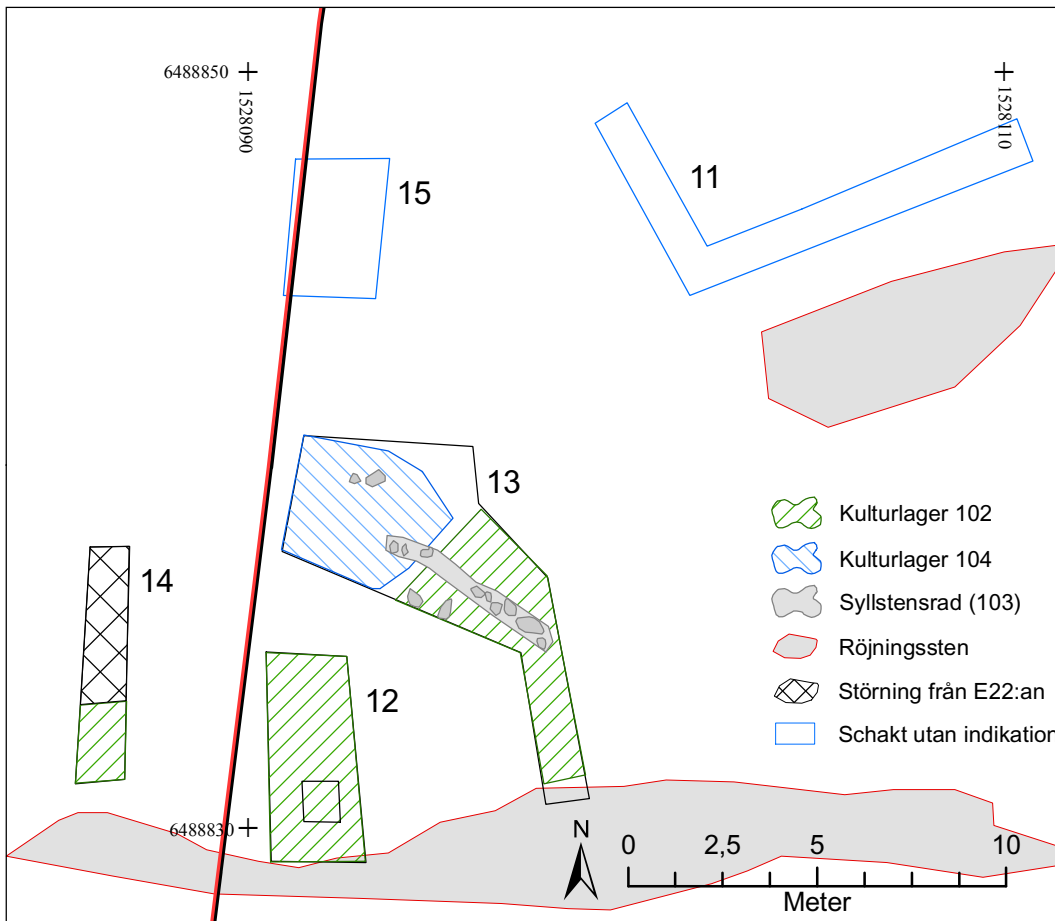
UV 23

Som nämnts tidigare så finns torpet på kartan mellan 1804 och 1947. Torplämningen ligger på ett trekantigt impediment. På hela impedimentet finns bärbuskar, fruktträd, hagtorn, krikon, syren och nyponrosor. Utmed impedimentets kanter finns även en hel del röjningssten uppkastad från åkern. Schaktens placering och innehåll visas i figur 4 och 5.

I de två nordligaste schakten (schakt 11 och 15) påträffades inga fasta lämningar. Fyllningen i schakten bestod av humös silt med visst lerinslag. Enstaka fragment av glas, porslin och plast påträffades. Undergrunden bestod av morän och berggrund. Ytan tolkades som en äldre odlingsyta vilket även styrks av det äldre kartmaterialet.

Figur 4. Utredningsschakt vid UV 23 och UV 24. Skala 1:2000.

Figur 5. Utredningsschakt vid UV 23. Skala 1:200.

Figur 6. Foto av schakt 13. Längst bort i schaktet ser man syllstensraden 103. Fotograferat från nordväst.

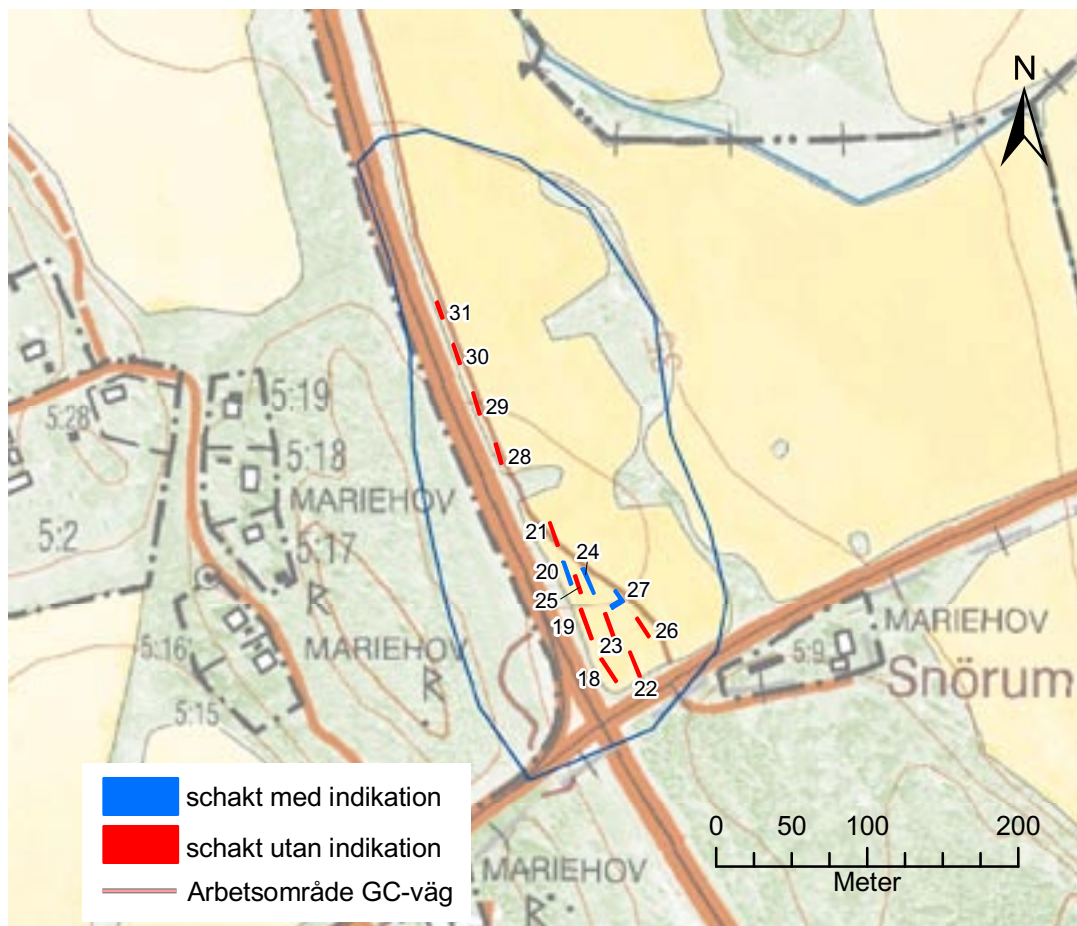
I schakt 12, 13 och 14 påträffades ett kulturlager (lager 102). En 1x1 meter ruta grävdes i lagret i schakt 12. Lagret var upp till 0,4 meter tjockt och innehöll porslin, tegelkross, glas och rödgods med glasyr på båda sidor. Lager 102 kan ges en generell datering till cirka 1800 och senare. I schakt 13 påträffades enstensyll tillhörande en mindre byggnad, se foto i figur 6. I schakt 13 påträffades ytterligare ett lager (104). Lager 104 innehöll fynd av klart senare karaktär, t.ex. små burkar av aluminium och plast. Lager 104 överlagrade delar av stensyllen. Även i schaktet närmast befintliga E22:an som ligger innanför GC-vägens arbetsområde påträffades lager 102. Delar av schaktet hade dock blivit kraftigt stört i samband med anläggandet av E22:an. Torplämningen som ligger strax öster om arbetsområdet verkar vara relativt välbevarat och de påträffade lämningarna dateras till 1800 – 1900-tal.

Område söder om Tingstad 125

Två schakt, 16 respektive 21 meter långa, grävdes i åkermarken söder om Tingstad 125. I fyllningen påträffades endast tegelkross och obränt ben. Tingstad 125 eller annan fornlämning går inte in i utredningsområdet.

Objekt 8

Samtliga schakt inom objekt 8 visas i figur 7. Utredningsområdet väster om befintliga E22:an är urschaktat i samband med tidigare markingrepp i samband med byggandet av den äldre vägen. Den äldre vägen gick öster om och direkt nedanför höjden där stensättningen Drothem 201 ligger, se figur 8. Vägen är med på Ekonomiska kartan från 1947. Alla eventuella fornlämningar är därmed förstörda och inga vidare arkeologiska ingrepp är nödvändiga.

Figur 7. Schaktens placering inom utredningsområde objekt 8. Skala 1:5000.

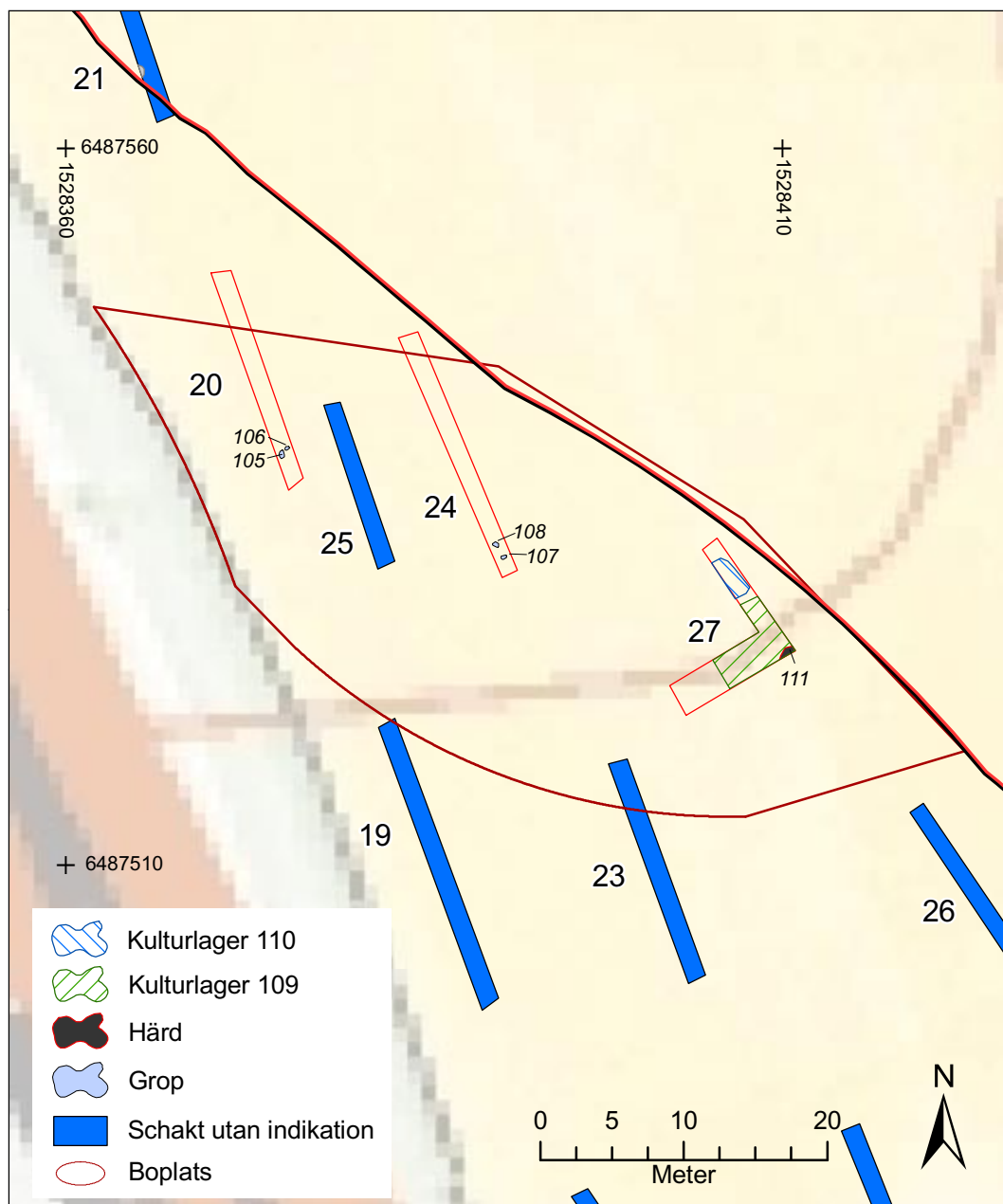
Figur 8. Området väster om E22:an vid objekt 8. Den äldre vägen som är med på 1947 års ekonomiska karta gick nedanför höjden rakt fram i bild. Fotot är taget från söder.

Figur 9. Schakt 27. En sektion har grävts genom lager 109. Närmast i bild till vänster i schaktet syns anläggning 111. Fotograferat från öster.

Undergrunden öster om E22:an består av morän under ploglagret i väst och lera i nord och öst. Inga lämningar påträffades i de nordligaste schakten (schakt 28, 29, 30 och 31), se figur 7. Inte heller i de allra sydligaste schakten (schakt 18, 19, 22, 23 och 26) påträffades lämningar. I den norra delen grävdes schakten fram till en kraftig sluttning (se omslagsfoto). Boplatsläget bedömdes inte fortsätta längre norrut.

I schakt 27 påträffades två kulturlager samt en härd/kokgrop, se figur 9 och 10. Lager 109 bestod av mörkgrå lera med skärvig och obränd sten (0,05-0,3 m Ø). I lagret påträffades även bränd lera och kol samt ett kraftigt korroderat järnföremål. Härden 111 påträffades när en sektion av lager 109 togs bort. Anläggningen bestod av kol och sot med en hel del sten. Anläggning 111 togs endast fram i ytan. I schakt 20 och 24 påträffades fyra anläggningar som inte kan klassificeras närmare än som gropar (anläggning 105-108). Två av anläggningarna undersöktes (106 & 108) och fyllningen bestod av grå grusig silt inte olik moränen. I schakt 21 påträffades två anläggningar som tolkades som stenlyft respektive bortsprängd sten.

Figur 10. Karta över sydöstra delen av objekt 8. Härden och kulturlagret ligger i östra utkanten av arbetsområdet. Inom utredningsområdet kan boplatslämningarna avgränsas. Boplatsens centrala delar ligger troligen mot nordost.

Arkeologisk utvärdering

Vid UV 9, UV 24 och området söder om Tingstad 125 påträffades inga lämningar. Vid UV 23 påträffades en stensyll som tillhört ett torp. Tyvärr saknas kartor från 1700-talet och man kan utifrån kartmaterialet inte komma närmare än att torpet byggdes någon gång mellan 1636 och 1804. Torpet var ett soldattorp (ryttartorp) och tillhörde alltså det yngre indelningssystemet vilket infördes på 1680-talet och torpet bör därmed ha uppförts efter 1680. Innehållet i lagren dateras till 1800- och 1900-tal. Vilket även är en trolig datering på den torplämning som påträffats och kan som äldst dateras till sent 1700-tal. Har det funnits ett äldre torp så har det förmodligen inte legat på exakt samma plats. Stensyllen ligger utanför vägarbetsområdet.

De boplatzlämningar som påträffades vid objekt 8 kan utifrån utredningsschakten avgränsas mot norr och mot söder. I väst finns en gräns i och med E22:an. I figur 10 visas boplatzens avgränsning inom utredningsområdet. Sett till topografin och utredningsresultatet så är det troligt att boplatzlämningarna sträcker sig mot nordost och öst och boplatzens centrala delar kan mycket väl ligga nordost om utredningsområdet. Inga ¹⁴C-dateringar har gjorts men äldre järnålder är en trolig datering på kulturlagret och härden. Härden ligger dock stratigrafiskt under lagret och kan visa sig vara ännu äldre.

Referenser

Natur Kultur Miljöer i Östergötland. 1986. Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
Nilsson, P., Ericsson, A., Lindqvist, A. & Nilsson, P. 2003. *Väg E22. Norrköping (Navestad)–Söderköping*. UV-öst Rapport 2003:22.

Historiska kartor

Akt D113-4:1, Fransberg, storskifte, år 1804, Tinstads sn. Fredrik Ekmansson, Karl Peter Grevell.
Akt D113-13:1, Restad, Geometrisk avmätning, år 1733, Tingstads sn. Karl Jakob Vallberg.
Akt D113.16:1, Tingstad nr 1, Ägomätning, år 1702. Tingstads sn. Anders i Mörn.
Akt D113-4:d4:138, Frantzberg, Ägomätning, år 1636, Tingstads sn. Johan de Rogier.
Häradsekonomska kartan, J112-56-16, år 1868-1877.

Tekniska och administrativa uppgifter

Arkeologikonsumts projektnummer:	2409
Länsstyrelsens dnr:	431-168-10
Beställare:	Vägverket
Typ av undersökning:	Utredning etapp 2
Utförandetid:	23 – 27 augusti, 2010
Fastighet:	Tingstad 10:1, 11:1, 14:17, 14:3., Söderköping 2:1
Socken:	Tingstad, Drothem
Kommun:	Norrköping, Söderköping
Län:	Östergötland
Projektledare:	Björn Hjulström
Fältpersonal:	Alex Gill, Björn Hjulström
Rapportansvarig:	Björn Hjulström
Kvalitetssäkring:	Johan Runer
Planer och kartor:	Björn Hjulström
Layout:	Björn Hjulström
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Schakttabell

Objekt	Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Beskrivning	Anläggningar
UV 9	1	4	2,5	0,3	Under torven vidtog ett gråbrunt humöst lager. Sterilen bestod av gulbrun sand.	
UV 9	2	6,5	1,5	0,45	Under torven vidtog ett gråbrunt humöst lager. Sterilen bestod av gul sand.	
UV 9	3	7	1,5	0,3	Under torven vidtog ett lerinblandat humöst lager med enstaka tegelfragment och obränd ben. Sterilen bestod av sandig silt. Ytan har brukats som åkermark.	
UV 9	4	4,5	1,5	0,35	Under torven vidtog ett gråbrunt humöst lager. Sterilen bestod av gulbrun sand.	
UV 9	5	7,5	1,5	0,5	Gammal åker, möjligen påförda lager då det gråbruna lerinblandade humösa lagret under torven var upp till 0,35 m tjockt.	
UV 9	6	6,5	1,5	0,3	Ploglager utan fynd. Därunder gulbrun lerig silt.	
UV 24	7	11	1,5	0,3	Enstaka järnföremål i det leriga brungråa ploglagret. I schaktet påträffades anläggning 101 som bestod av bränd lera.	101
UV 24	8	8,5	1,5	0,3	Ploglager bestående av brungrå lera utan fynd. Därunder gulbrun lerig silt.	
UV 24	9	6	1,5	0,3	Under plöjan fläckvis brändlera och kol. Möjligen orsakat av torpet men saknar arkeologisk potential.	
UV 24	10	9	1,5	0,3	Ploglager bestående av brungrå lera utan fynd. Därunder gulbrun lerig silt.	
UV 23	11	14	1,5	0,25	Humös silt med fynd av plast, glas, tegelkross och porlin. Troligen har marken i schaktets västra del använts som åkertäppa. Undergrunden bestod av berggrund i öst och morän i väst.	
UV 23	12	5,5	2,5	0,45	Under grästorven påträffades kulturlager 102. I lager 102 grävdes en ruta. Lager 102 är som tjockast 0,4 meter och innehöll porlin, tegelkross, glas, rödgods med glasyr på båda sidor samt glas. Inom lagret kunde ingen skiktning i olika faser iaktas. Troligen är 102 ett bruknings/utkastlager från torpet. Lager 102 påträffades även i schakt 13 och 14	102
UV 23	13	12	1,5-4	0,35	I nordvästra delen av schaktet påträffades lager 104 som består av fynd från mitten av 1900-talet. I sydöstradelen av schaktet påträffades lager 102 samt en sylstensrad (103). Ett antal stenar som kan vara del av sylstensraden låg stratigrafiskt under lager 104.	102, 103, 104

Objekt	Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Beskrivning	Anläggningar
UV 23	14	6	1,5	0,3	Under torven påträffades ett omrört lager som bland annat innehöll asfalt. I södra delen fanns lager 102 bevarat under det omrörda lagret. I norra delen var det omrört ända ned till undergrunden.	
UV 23	15	3,5	2,5	0,3	Humös silt med lerinslag. Enstaka fynd av glas och bränd lera.	
Objekt 1	16	23	1,5	0,3	Ploglager av brungrå lera. Enstaka fragment av tegelkross och obränt ben.	
Objekt 1	17	15	1,5	0,3	Ploglager av brungrå lera. Enstaka fragment av tegelkross och obränt ben.	
Objekt 8	18	18	1,5	0,25	Ploglager av brun finmorän med ler. Undergrund av gulbrun finmorän.	
Objekt 8	19	20	1,5	0,25	Ploglager av brun finmorän med ler. Undergrund av gulbrun finmorän.	
Objekt 8	20	16	1,5	0,25	Ploglager av brun finmorän med ler. Undergrund av gulbrun finmorän. Två gropar skar undergrunden.	105, 106
Objekt 8	21	16	1,5	0,25	Ploglager av brun finmorän med ler. Undergrund av gulbrun finmorän. Två stenlyft med brun humös lerig sand.	
Objekt 8	22	18	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun sandiglera. Undergrund av glaciallera.	
Objekt 8	23	16	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun sandiglera. Undergrund av glaciallera.	
Objekt 8	24	18	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun sandiglera. Undergrund av glaciallera. Två gropar skar undergrunden.	107, 108
Objekt 8	25	12	1,5	0,25	Ploglager av brun finmorän med ler. Undergrund av gulbrun finmorän.	
Objekt 8	26	15	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun sandiglera. Undergrund av glaciallera.	
Objekt 8	27	16	1,5-2,5	0,3-0,4	Ploglager av mörkbrun sandiglera. Undergrund av glaciallera. Två kulturlager och en hård påträffades under ploglager.	109, 110, 111
Objekt 8	28	16	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun siltiglera. Undergrund av glaciallera.	
Objekt 8	29	15	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun siltiglera. Undergrund av glaciallera.	
Objekt 8	30	13	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun siltiglera. Undergrund av glaciallera.	
Objekt 8	31	12	1,5	0,3	Ploglager av mörkbrun siltiglera. Undergrund av glaciallera.	

Anläggningstabell

Objekt	Kontext	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Beskrivning
UV 24	101	0,6	0,3	0,08	0,01-0,08 tjock lager med bränd lera.
UV 23	102	13	7	0,4	Omfattningen på lagret har uppskattats genom att binda samman lagret mellan olika schakt. Lagret är inte avgränsat österut. Lager 102 bestod av humös lerig silt. I lagret fanns gott om boplat fynd från torpet i form av porslin, tegelkross, glas och rödgods med glasyr på båda sidor. Det syntes inga skiktningar inom lagret.
UV 23	103	7	1,5	0,3	Syllstensrad med 5 tätt lagda stenar i öst. Övriga stenar i schaktet kunde inte lika säkert knytas till syllen.
UV 23	104	4,5	1,5	0,35	Lager med fynd från torpets sista brukningstid i form av tekanna, aluminiumburkar (t.ex. albyl), glas och plast.
Objekt 8	105	0,6	0,45		Grop med fyllning av grå grusig sand. Anläggningen kan inte klassificeras som stolphål.
Objekt 8	106	0,2	0,2	0,3	Grop med fyllning av grå grusig sand. Anläggningen kan inte klassificeras som stolphål.
Objekt 8	107	0,3	0,25		Grop med fyllning av grå grusig sand. Anläggningen kan inte klassificeras som stolphål.
Objekt 8	108	0,4	0,25	0,3	Grop med fyllning av grå grusig sand. Anläggningen kan inte klassificeras som stolphål.
Objekt 8	109	5		0,15	Lager med mörkgrå lera med en del sten (0,05-0,3 m). En del av stenen var skörbränd. I lagret påträffades en del kol och bränd lera samt ett kraftigt korroderat järnföremål. Lagret är inte avgränsat mot öst.
Objekt 8	110	3			Kulturlager liknande 109 men något ljusare och inte lika tätt med kol och bränd lera.
Objekt 8	111	1,2			Anläggning med kol och sot under lager 109. Troligen finns det ett samband mellan 109 och 111. Anläggning 111 är troligen en härd eller kokgrop. Anläggningen undersöktes inte. Ej avgränsad mot öst.

Arkeologikonsult Tel 08-590 840 41
Optimusvägen 14 Fax 08-590 725 41
194 21 Upplands Väsby www.arkeologikonsult.se

RAPPORTER FRÅN ARKEOLOGIKONSULT 2010:2409